

Interne notater

STATISTISK SENTRALBYRÅ

87/26

25. juni 1987

FORHOLDET MELLOM PUBLIKUM OG DET OFFENTLIGE

4. KVARTAL 1985

Gjennomføring av undersøkelsen og vurdering av datakvalitet

av

Arne Faye

INNHold

Side

1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Formål	1
2. Opplegg og gjennomføring	1
2.1 Utvalg	1
2.2 Datainnsamling	3
2.3 Spørsmålsformulering	4
2.4 Betydningen av andre faktorer	5
3. Feilkilder og mål for usikkerhet	5
3.1 Utvalgsvarians	5
3.2 Usikkerhet på trender	7
3.3 Utvalgsskjevhet og frafall	8
3.4 Andre feilkilder	9
4. Noen hovedresultater	10
4.1 Holdninger til offentlige myndigheter	10
4.1.1. Avvik mellom NOI 1985 og SSB 1985	13
4.1.2. Endringer over tid, SSB 1979 + SSB 1985	15
4.2. Søknader til offentlige kontorer i 1984 og 1985	19
Vedlegg	
Skjema med marginalfordelinger	21

1. INNLEDNING

1.1. Bakgrunn

Statistisk Sentralbyrå (SSB) gjennomførte i mars 1979 en omfattende undersøkelse om forholdet mellom den enkelte og den offentlige forvaltning. Institutt for statsvitenskap var oppdragsgiver for undersøkelsen og stod for den videre analyse av resultatene. Undersøkelsen gikk inn som en del av et bredt anlagt forskningsprogram som Forbruker- og administrasjonsdepartementet (FAD) finansierte.

Blant annet på grunnlag av resultatene fra denne undersøkelsen, gjennomførte FAD i årene 1982-85 en kampanje for å bedre forholdet mellom publikum og forvaltningen, "Aksjon Publikum".

Mot avslutningen av kampanjen ønsket FAD å undersøke i hvilken grad den hadde ført til endringer i publikums holdninger til den offentlige forvaltning, i forhold til undersøkelsen i 1979. Denne undersøkelsen ble gjennomført av Norsk Opinionsinstitutt A/S (GALLUP/NOI) i mai 1985.

I første omgang tolket FAD resultatene som om det skulle ha skjedd en betydelig forverring av publikums holdninger til den offentlige forvaltning. Etterhvert kom en imidlertid fram til at endringen i tallene i vesentlig grad måtte skyldes forskjeller i opplegget av SSB-undersøkelsen i 1979 og NOI-undersøkelsen i 1985. Dette førte til at FAD utsatte publiseringen av resultatene fra NOI-undersøkelsen.

I begynnelsen av oktober 1985 fikk SSB i oppdrag fra FAD å gjennomføre en ny oppfølgingsundersøkelse for noen av spørsmålene i 1979-undersøkelsen. Undersøkelsen, som ble kalt Forholdet mellom publikum og det offentlige, ble gjennomført som tillegg til Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) i 4. kvartal 1985.

1.2. Formål

Formålet med SSB's oppfølgingsundersøkelse 4. kvartal 1985, var å finne ut om omfanget av publikums kontakt med og holdninger til offentlige myndigheter reelt sett hadde endret seg fra 1979 til 1985. Derfor ble det lagt vekt på at opplegget av undersøkelsene så langt som mulig skulle være likt.

I denne rapporten vil vi først og fremst dokumentere opplegg og gjennomføring av undersøkelsen i 4. kvartal 1985, og dessuten vurdere om forskjeller i opplegget av SSB-undersøkelsene i 1979 og 1985 har virket inn på resultatene.

Til en viss grad vil vi også se på opplegg og resultater fra NOI's undersøkelse i mai 1985, og peke på noen mulige årsaker til de store avvikene med hensyn til publikums holdninger i denne undersøkelsen og SSB's undersøkelser.

2. OPPLÈGG OG GJENNOMFØRING

2.1. Utvalg

SSB 1985

Utvalget til Statistisk Sentralbyrås undersøkelse om publikum og det offentlige i 4. kvartal 1985 (og SSB's undersøkelse i 1979) bygger på SSB's generelle utvalgsplan. Den er basert på kommune som enhet, med unntak for kommuner med mindre enn 3000 innbyggere som er slått sammen til større enheter. Alle landets kommuner er først gruppert (stratifisert) etter landsdel og region. Byer med mer enn 30 000 innbyggere er tatt ut som egne strata, mens de andre kommunene er inndelt etter kommunetype (basert på næringsstruktur og sentralitet). Dette gav en gruppering av alle landets kommuner i 102 strata. Utvalgsplanen på første trinn framkom ved trekning av et utvalgsområde fra hvert stratum. Kommuner som utgjorde egne strata (byer med mer enn 30 000 innbyggere) ble trukket med 100 prosent sannsynlighet, mens utvalgsområdet i de øvrige strata ble trukket ut med en sannsynlighet proporsjonal med folketallet i det enkelte utvalgsområde.

Utvalget på annet trinn bestod av personer 18 - 74 år i husholdninger som deltok i Arbeids-

kraftundersøkelsen (AKU) for 3. eller 4. gang i 4. kvartal 1985 (ca. 5 000 personer).

Blandt disse personene ble det på tredje trinn, trukket et proporsjonalt utvalg til undersøkelsen om publikum og det offentlige på 1 499 personer i alderen 18 -74. Måten utvalget er trukket på, innebærer at det bare unntaksvis omfatter mer enn én person i hver husholdning.

SSB 1979

Utvalget til SSB's undersøkelse om forholdet mellom den enkelte og forvaltningen i mars 1979, bygger på 1. trinn av den generelle utvalgsplanen som er beskrevet ovenfor. Hvert utvalgsmråde utenfor Oslo, Bergen og Trondheim, er vidre delt inn i tre mindre områder eller sett. Ved SSB-undersøkelsen i 1979 ble det trukket ut 1 466 personer i alderen 18 - 74 år innen et av disse settene.

NOI 1985¹

Norsk opinionsinstitutt's omnibus-utvalg er et landsomfattende utvalg på ialt ca. 1 000 personer 15 år og over, 500 kvinner og 500 menn. Utvalgsplanen bygger på en stratifisering av kommunene etter SSB's kommuneinndeling (9 grupper) og sentralitet (3 grupper) innenfor landets 19 fylker. Dette gir tilsammen 160 celler som må dekkes. Med dette systemet (mastersample) kan en bruke intervjuere i samtlige kommuner i landet, idet alle kommuner faller inn i en av de 160 cellene. Det spiller altså ingen rolle i hvilken eller hvilke av kommunene en intervjuer, innfor samme gruppe og sentralitetsgrad innen hvert fylke.

Intervjuene på landsbasis er foretatt proporsjonalt med befolkningen 15 år og over i hver enkelt av de 160 cellene. Startadresser er trukket fra Det sentrale personregister.

Utvalg av intervjupersoner skjer etter følgende prosedyre:

Hver uttrukket adresse benyttes som startadresse for 4 intervjuer etter bestemte, internasjonalt anerkjente regler (cluster sampling eller klyngeutvalg). Disse regler skal sikre utvalgets tilfeldighet.

Det gjennomføres ett forsøk på å oppnå intervju på hver adresse. Er den person som søkes fraværende eller vegrer å la seg intervju, oppsøkes en ny adresse.

Antall observasjoner til NOI-undersøkelsen mai 1985 var 1 025.

Sammenligning mellom utvalgsmåte og størrelse.

Til tross for visse forskjeller, er utvalgsmåten for SSB-undersøkelsene i 1979 og 1985 i store trekk den samme. Standard-avviket på tallene regnet på landsbasis vil være noe større i 1979 enn i 1985, fordi 1979-utvalget ble trukket innenfor en tredjedel av utvalgskommunenes områder. AKU-intervjuet som ble gjennomført før intervjuet om publikum og det offentlige i SSB 1985, kan ha påvirket svarene negativt fordi intervjuingen alt i alt tok nokså lang tid, positivt fordi AKU kan oppfattes som et aktivt tiltak fra myndighetenes side for å fremme sysselsettingen. I hovedtrekkene er både NOI's og SSB's utvalg landsomfattende, selvveiende utvalg som erfaringsvis gjenspeiler befolkningen som helhet på en tilfredsstillende måte.

Utvalgsstørrelse, frafall og antall observasjoner i SSB's undersøkelse og antall observasjoner i NOI's undersøkelse går fram av tabell 1 nedenfor.

Tabell 1. Utvalgsstørrelse mv. i SSB's undersøkelse 1979 og 1985 og NOI's undersøkelse 1985.

Undersøkelse	Bruttoutvalg	Frafall/Avgang	Nettutvalg
SSB 1979	1 466	381	1 085
SSB 1985	1 499	347	1 152
NOI 1985	x	x	1 025

¹ Framstillingen bygger på GALLUP/NOI's rapport. Holdninger til offentlige myndigheter. Mai 1985.

Nettoutvalget, dvs. antall observasjoner, varierer mellom 1 152 (SSB 1985) og 1 025 (NOI 1985). For praktiske formål kan en si at utvalgene er jevnstore. Måten oppgavegiverne velges ut på i NOI's undersøkelse betyr at bruttoutvalget (totalt antall personer som kontaktes) og frafallet ikke er kjent (merket x i tabellen).

I tabell 2 og 3 har vi stilt sammen antall observasjoner i de tre undersøkelsene prosentvis fordelt etter kjønn og alder, med tilsvarende tall for hele befolkningen. Forskjellene mellom undersøkelsene er svært små, det samme gjelder avvikene mellom utvalgene og hele befolkningen.

Tabell 2. Personer som svarte i de ulike undersøkelser og tall for befolkningen, etter kjønn. Prosent¹.

	Personer som svarte			Befolkningstall	
	SSB 1979	NOI 1985	SSB 1985	1978 (SSB)	1985 (NOI)
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Menn	51,3	49,8	48,5	49,8	49,1
Kvinner	48,7	50,2	51,5	50,2	50,9

¹ Fordelinger med referanse til SSB gjelder aldersgruppen 18 - 74 år. Fordelinger som refererer til NOI bygger på personer 15 år og over.

Tabell 3. Personer som svarte i de ulike undersøkelser og tall for befolkningen, etter alder. Prosent.

Alders- gruppe	Personer som svarte		Befolkningstall		Alders- gruppe	Personer som svarte		Befolkningstall	
	SSB 1979	SSB 1985	1978	1984		NOI 1985	1985 (NOI)		
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
18-19 år ...	4,5	3,9	4,6	4,7	15-19 år	10,2	9,9	10,2	9,9
20-29 " ...	20,1	19,1	22,6	22,0	20-29 "	20,6	19,2	20,6	19,2
30-39 " ...	21,2	21,5	19,3	21,8	30-39 "	17,3	18,1	17,3	18,1
40-49 " ...	15,0	16,5	14,8	15,7	40-49 "	14,8	12,5	14,8	12,5
50-59 " ...	18,7	17,1	17,6	14,2	50-59 "	14,2	14,1	14,2	14,1
60-74 " ...	20,5	21,9	21,1	21,5	60 og over ..	22,8	26,2	22,8	26,2

En reell forskjell i opplegget av undersøkelsene er at NOI dekker aldersgruppen 15 år og over, mens SSB bare har med personer 18 - 74 år.

Også når det gjelder andre bakgrunnsvariabler som landsdel, ekteskaplig status og utdanning er det stort sett godt samsvar mellom fordelingene i de tre undersøkelsene. Avvikene må stort sett antas å skyldes tilfeldigheter.

2.2. Datainnsamling.

Ved SSB undersøkelsen i 4. kvartal 1985 ble 68 prosent av oppgavene hentet inn gjennom telefonintervju, resten gjennom besøksintervju.

Dataene til NOI's undersøkelse i mai 1985 ble samlet inn gjennom besøksintervju. Dette følger av utvalgsmetoden som forutsetter at intervjueren tar utgangspunkt i en bestemt startadresse og oppsøker 4 intervjuobjekter i nærheten av denne.

Også ved SSB's undersøkelse i mars 1979 ble det som hovedregel foretatt besøksintervju.

Erfaringer, blant annet fra Arbeidskraftundersøkelsene, viser at det er liten forskjell i svarene på besøksintervju og telefonintervju.

Forskjeller i spørsmålsformulering

Utsnittene ovenfor viser at det i SSB 1979 og NOI 1985 ble lagt fram kort hvor svaralternativene var listet opp. I SSB 1985 ble det ikke brukt noe slikt kort fordi intervjuene i hovedsak var basert på bruk av telefon, men svaralternativen ble gjentatt en rekke ganger slik at oppgavegiveren skulle huske dem.

Det er imidlertid en vesentlig forskjell i måten svaralternativene ble presentert på for oppgavegiverne. I NOI 1985 var alle svaralternativene, medregnet "Både - og", tatt med på kortet som ble lagt fram for oppgavegiverne. I SSB 1979 og SSB 1985 ble følgende svaralternativer presentert: Helt enig, Nokså enig, Nokså uenig, Helt uenig. Videre var det gitt følgende instruks til intervjuerne: "Både - og" rubrikken brukes bare i de tilfelle IO (intervjuobjektet) gir spesielt uttrykk for å være både enig og uenig, alt etter forholdene". I alle tre undersøkelsene ble dessuten Vet ikke registrert i de tilfelle oppgavegiverene gav dette svaret.

All erfaring viser at svarene en får på holdningsspørsmål er svært avhengig av de svaralternativene som presenteres for oppgavegiverne. Mens SSB 1979 og SSB 1985 begrenser svarmulighetene til grader av enighet eller uenighet, åpner NOI 1985 for en helt ny svarmulighet "både enig og uenig". Med et slikt ekstra svaralternativ åpent presentert, vil svært mange velge denne muligheten, selv om de på forhånd hadde en viss preferanse for å være enige eller uenige. Forskjellen i svaralternativer gjør at NOI's og SSB's spørsmål ikke er sammenliknbare. De er forskjellige mål for publikums holdninger til den offentlige forvaltning. Det vil være meningsløst å tolke forskjeller mellom resultatene fra SSB 1979 og NOI 1985 som uttrykk for faktiske endringer i publikums holdninger.

Forskjellene i formulering av spørsmålet i SSB 1979 og SSB 1985 er forholdsvis små. Disse undersøkelsene kan derfor brukes som grunnlag for vurdering av eventuelle endringer i publikums holdninger fra 1979 til 1985.

NOI undersøkelsen og SSB-Undersøkelsen i 1985, som ble foretatt med ca. et halvt års mellomrom, kan danne grunnlag for en mer metodisk studie av hvordan forskjell i svaralternativene slår ut i resultatene.

Holdninger av den type som registreres i disse undersøkelsene endrer seg langsomt og vil neppe vise utsagnskraftige forskjeller i undersøkelser med ca. 6 måneders mellomrom.

2.4. Betydningen av andre faktorer

Vi har foran nevnt en del andre forskjeller mellom undersøkelsene, f.eks. med hensyn til utvalgsplan og aldersavgrensing, som kan gjøre sammenlikningen av resultatene usikker. Det er ikke mulig å si hvilken virkning forskjellene mellom NOI's og SSB's utvalgsplan kan ha på resultatene. Samsvaret mellom fordelingene etter kjønn, alder, landsdel mv. tyder imidlertid på at virkningen vil være relativt liten. Aldersavgrensingen er forskjellig, i NOI 15 år og over og i SSB 18-74 år. I den grad holdningene til det offentlige varierer med alder, vil hovedresultatene bli påvirket. De ekstra aldersgruppene som dekkes av NOI, utgjør imidlertid ikke mer enn 10 prosent av hele utvalget, slik at virkningen på hovedresultatene vil være sterkt begrenset.

3. FEILKILDER OG MÅL FOR USIKKERHET

3.1. Utvalgsvarians

Den usikkerheten en får i resultatene fordi en bygger på opplysninger om bare en del av befolkningen, kalles ofte utvalgsvarians. Standardavviket er et mål på denne usikkerheten. Størrelsen på standardavviket avhenger bl.a. av tallet på observasjoner i utvalget og av fordelingen til det aktuelle kjennemerket i hele befolkningen. Anslag for standardavviket kan en lage ved hjelp av observasjonene i utvalget. Byrået har ikke foretatt spesielle beregninger for å lage slike anslag for tallene i denne publikasjonen, men i tabell 4 nedenfor har en antydning størrelsen av standardavviket for observerte andeler (prosenttall).

Tabellen viser at standardavviket avtar når tallet på observasjoner øker. Gjennomgående blir standardavviket halvert når antall observasjoner blir fire-doblet. Måten standardavviket er beregnet på i tabell 4, medfører at det absolutt sett har samme verdi for prosentandeler som parvis utgjør 100 prosent, f.eks. 10 og 90. Relativt sett avtar imidlertid standardavviket med størrelsen av den observerte verdi. Forutsatt at tallet på observasjoner er 1100, er f.eks. det relative standardavviket 16 prosent for en observert prosentandel på 5 mens den er bare 0,8 prosent for en observert prosentandel på 95.

For å illustrere usikkerheten kan en bruke et intervall for å angi nivået på den sanne verdi av en beregnet størrelse (den verdien en ville fått om en hadde foretatt en totaltelling i stedet for en utvalgsundersøkelse). Slike intervaller kalles konfidensintervaller dersom de er konstruert på en spesiell måte. I denne sammenheng kan en bruke følgende metode: La M være den beregnende størrelse og la S være et anslag for standardavviket til M . Konfidensintervallet blir da intervallet med grenser $(M - 2 \cdot S)$ og $(M + 2 \cdot S)$. Denne metoden vil med omtrent 95 prosent sannsynlighet gi et intervall som inneholder den sanne verdi.

Følgende eksempler viser hvordan en kan bruke tabell 4 til å beregne konfidensintervaller. Andelen som i SSB 1985 var helt enig i at offentlige tjenestemenn som regel er hjelpsomme, var 27 prosent. Tallet på observasjoner var 1151 og av tabell 4 finner vi at standardavviket var ca. 1,5. Konfidensintervallet for den sanne verdien får grensene $27 \pm 1,5 \cdot 2$, dvs. at den "sanne" verdien av svaret ligger mellom 24 og 30 prosent med 95 prosent sannsynlighet.

Tabell 4. Størrelsesorden av standardavviket i prosentpoeng

Tallet på observasjoner	Observed verdi. Prosentandel									
	5(95)	10(90)	15(85)	20(80)	25(75)	30(70)	35(65)	40(60)	45(55)	50
25	5,3	7,4	8,8	9,8	10,6	11,2	11,7	12,0	12,2	12,3
50	3,8	5,2	6,2	6,9	7,5	7,9	8,3	8,5	8,6	8,7
75	3,1	4,2	5,1	5,7	6,1	6,5	6,8	6,9	7,0	7,1
100	2,7	3,7	4,4	4,9	5,3	5,6	5,8	6,0	6,1	6,1
150	2,2	3,0	3,6	4,0	4,3	4,6	4,8	4,9	5,0	5,0
200	1,9	2,6	3,1	3,5	3,8	4,0	4,1	4,2	4,3	4,3
250	1,7	2,3	2,8	3,1	3,4	3,6	3,7	3,8	3,9	3,9
300	1,5	2,1	2,5	2,8	3,1	3,2	3,4	3,5	3,5	3,5
400	1,3	1,8	2,2	2,5	2,7	2,8	3,0	3,0	3,1	3,1
600	1,1	1,5	1,8	2,0	2,2	2,3	2,4	2,5	2,5	2,5
800	0,9	1,3	1,5	1,7	1,9	2,0	2,1	2,1	2,2	2,2
1 000	0,8	1,2	1,4	1,6	1,7	1,8	1,9	1,9	1,9	1,9
1 100	0,8	1,1	1,3	1,5	1,6	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8
1 200	0,8	1,1	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7	1,8	1,8

Feilmarginer i NOI's Omnibus

NOI anbefaler i sin rapport (Holdninger til offentlige myndigheter. Mai 1985) at man ved utvalgsstørrelser som i NOI's Omnibus (1 000 personer) tillegger følgende feilmarginer:

<u>For prosentall nær:</u>	<u>Feilmargin</u>
10 eller 90	± 2 %
20 eller 80	± 3 %
30 eller 70	± 3 %
40 eller 60	± 3 %
50	± 3 %

Vi antar at dette er konfidensintervaller med sannsynlighetsnivå på 95 prosent, dvs. at feilmarginer er beregnet som 2 ganger standardavviket. Dette innebærer at NOI regner med standardavvik av samme størrelsesorden som SSB.

3.2. Usikkerhet på trender

Hovedformålet med NOI's og SSB's undersøkelser om publikum og forvaltningen i 1985, var å registrere eventuelle endringer over tid i folks holdninger til det offentlige i forhold til 1979-undersøkelsen.

Siden dette er utvalgsundersøkelser, knytter det seg utvalgsvarians til resultatene fra hver undersøkelse. Utvalgsvariansen til differanser mellom tilsvarende tall fra to undersøkelser, er større enn utvalgsvariansen til enkelttallene. Standardavviket til en slik differens er lik kvadratrotten til summen av de kvadrerte standardavvik for enkelttallene.

Som eksempel tar vi for oss andelen av personer som var helt enige eller nokså enige i at offentlige tjenestemenn som regel er hjelpsomme. Denne andelen var i SSB 1979 77 prosent og i SSB 1985 75 prosent. (Fullstendig svarfordeling for holdningsspørsmålene som var med i de tre undersøkelser er gitt i tabell 8).

For å finne ut om forskjellen mellom to undersøkelser er utsagnskraftig, tar vi utgangspunkt i standardavviket til differansen og lager et konfidensintervall for den sanne verdien av differansen. Dersom et beregnet intervall ikke omfatter verdien null, kan det tas som en sterk indikasjon på at det er en reell forskjell mellom de sanne verdiene.

Ser vi på andelen som var enig i utsagnet i SSB 1979 (77 prosent) og SSB 1985 (75 prosent), er differansen på bare 2 prosentenheter. Konfidensintervallet for differansen blir i dette tilfellet

$$2,0 \pm 2-2,3,$$

dvs. konfidensintervallet gåre fra - 2,6 til + 6,6. Intervallet omfatter verdien null, det vil si at det ikke har vært noen utsagnskraftig endring i folks syn på offentlige tjenestemenns hjelpsomhet fra 1979 til 1985 ifølge SSB's undersøkelser.

Nedenfor er for alternative observerte verdier vist størrelsen på konfidensintervallet, dvs. hvor stor differansen mellom observasjonene må være for at den skal kunne sies å være utsagnskraftig. Beregningene er basert på sannsynlighetsnivå 95 prosent og 1 000 observasjoner.

Tabell 5. Størrelsesordenen av konfidensintervaller for differenser i prosent

Observert verdi (2)	Observert verdi (1)							
	5(95)	10(90)	20(80)	25(75)	30(70)	35(65)	40(60)	50
5 (95)	2,3	2,9	3,2	3,8	3,9	4,1	4,1	4,1
10 (90)	2,9	3,4	4,0	4,2	4,3	4,5	4,5	4,5
20 (80)	3,2	4,0	4,5	4,7	4,8	5,0	5,0	5,0
25 (75)	3,8	4,2	4,7	4,8	5,0	5,1	5,1	5,1
30 (70)	3,9	4,3	4,8	5,0	5,1	5,2	5,2	5,2
35 (65)	4,1	4,5	5,0	5,1	5,2	5,4	5,4	5,4
40 (60)	4,1	4,5	5,0	5,2	5,2	5,4	5,4	5,4
50	4,1	4,5	5,0	5,1	5,2	5,4	5,4	5,4

Som eksempel på bruk av tabellen ovenfor tar vi for oss andelen som var enig i påstanden om at det sløses med penger og arbeidskraft i det offentlige (tabell 8, pkt. d). I SSB 1979 var andelen som var helt eller delvis enig i påstanden 72 prosent, mens den i SSB 1985 var 62 prosent. Nedgangen var altså 10 prosentpoeng. Tabell 5 viser at en differanse på 5,1 prosentpoeng eller mer er utsagnskraftig. Det vil si at det har vært en reel nedgang i andelen av den voksne befolkning som mener at det sløses med penger og arbeidskraft i det offentlige.

3.3 Utvalgskjevhet og frafall

SSB 1985

Av de 1 499 personer i alderen 18-74 år som opprinnelig ble trukket ut, var det et frafall på 347 personer eller 23,1 prosent. For 105 personer var frafallsårsaken ikke spesifisert. Dette skyldes hovedsakelig at undersøkelsen var et tillegg til arbeidskraftundersøkelsen, og at tilfeller av frafall i begge undersøkelser bare er blitt registrert i sist nevnte undersøkelse.

Tabell 6 viser fordelingen av det spesifiserte frafallet (242 personer) etter årsak.

Tabell 6. Frafall fordelt etter årsak SSB 1985. Prosent

Årsak	Prosent
I alt	100,0
Nekting	29,8
Sykdom	6,6
Bortreist på arbeid, skole etc. ..	19,8
Ikke å treffe	24,4
Annen frafallsgrunn	19,4

Den viktigste frafallsårsaken er altså at den uttrukne personen nekter intervju. Vansker med å treffe folk hjemme og at de er bortreist i intervjuperioden, er også viktige frafallsgrunner.

Tabell 7 viser prosentfordelingen av personene for utvalget, frafallet og de som svarte etter kjønn, alder, region og kommunestørrelse. Frafallet blant personer 18-29 år er betydelig høyere enn frafallet i alderen 30-74 år. Dette gir seg sterkest utslag i aldersgruppen 20-24 år som får redusert sin andel fra 9,8 prosent i utvalget til 8,2 prosent blant dem som svarte, og i aldersgruppen 30-39 år hvor den samme andelen økte fra 20,2 til 21,5 prosent.

Regionale forskjeller i frafallet gjør at Nord-Norge og Oslo/Akershus blir noe underrepresentert i svarmassen i forhold til utvalget, mens Øvrige Østland blir svakt overrepresentert. For de øvrige regioner er det ingen forskjell mellom andel i utvalget og svarmassen.

SSB 1979

Frafallet i denne undersøkelsen var 26,0 prosent, mens frafallet i SSB 1985 var 23,1 prosent. Sett etter årsaken til frafallet var andelen nektet 39,9 prosent i 1979 mot 29,8 prosent i 1985, mens andelen som i 1979 falt fra på grunn av sykdom var 10,0 prosent, bortreist på arbeid, skole etc 13,6 prosent, og som ikke var å treffe 22,0 prosent.

Frafallet blant kvinner var i 1979 litt høyere enn blant menn (henholdsvis) 27,2 og 24,8 prosent). Det motsatte var tilfellet i 1985. Også i 1979-undersøkelsen var frafallet størst i aldersgruppen 20-24 år og minst i aldersgruppen 30-39 år. I motsetning til i 1985, økte frafallsprosenten i 1979 sterkt fra aldersgruppen 50-59 år (23,1 prosent) til aldersgruppen 60-74 år (32,5 prosent). Også i 1979 hadde Oslo og Akershus den høyeste frafallsprosenten (33,0). Frafallet i Oslo var imidlertid hele 43,5 prosent, mens det i Akershus var 19,3 prosent. I tillegg til Oslo var Sør- og Vestlandet litt underrepresentert i svarmassen. Frafallet i Møre og Romsdal, Trøndelag og spesielt Nord-Norge lå godt under gjennomsnittet, og var altså noe overrepresentert når det gjelder tallet på oppgavegivere i forhold til andre landsdeler.

Tabell 7. Utvalg, frafall og personer som svarte, etter kjønn, alder, region og kommunestørrelser, SSB 1985. Prosent. (Absolutte tall i parentes)

	Utvalg	Frafall	Personer som svarte	Frafallsprosent
I alt	100,0 (1 499)	100,0 (347)	100,0 (1 152)	23,1
<u>Kjønn</u>				
Menn	48,9 (733)	50,1 (174)	48,5 (559)	23,7
Kvinner	51,1 (766)	49,9 (173)	51,5 (593)	22,6
<u>Alder</u>				
18-19 år	4,2 (63)	5,2 (18)	3,9 (45)	28,6
20-24 "	9,8 (147)	15,3 (53)	8,2 (94)	36,1
25-29 "	11,5 (173)	13,5 (47)	10,9 (126)	27,2
30-39 "	20,2 (303)	15,9 (55)	21,5 (248)	18,2
40-49 "	15,8 (237)	13,5 (47)	16,5 (190)	19,8
50-59 "	16,8 (252)	15,9 (55)	17,1 (197)	21,8
60-74 "	21,6 (324)	20,7 (72)	21,9 (252)	22,2
<u>Region</u>				
Oslo og Akershus	21,4 (321)	23,9 (83)	20,7 (238)	25,9
Øvrige Østland	28,0 (419)	23,6 (82)	29,3 (337)	19,6
Sør- og Vestlandet	25,3 (379)	25,1 (87)	25,3 (292)	23,0
Møre og Romsdal, Trøndelag	14,1 (212)	14,7 (51)	14,0 (161)	24,1
Nord-Norge	11,2 (168)	12,7 (44)	10,8 (124)	26,2
<u>Kommunestørrelse</u>				
Oslo, Bergen, Trondheim	19,6 (294)	26,8 (93)	17,4 (201)	31,6
Andre kommuner med:				
20 000 innbyggere og over	28,7 (430)	27,7 (96)	29,0 (334)	22,3
5 000 - 19 999 innbyggere	37,7 (565)	34,3 (119)	38,7 (446)	21,1
2 000 - 4 999 "	11,9 (179)	9,2 (32)	12,8 (147)	17,9
Under 2 000 innbyggere	2,1 (31)	2,0 (7)	2,1 (24)	22,6

NOI 1985

NOI's undersøkelse bygger på et utvalg av startadresser. Ut fra hver startadresse velger intervjuerne et antall adresser og personer. Det gjennomføres ett forsøk på å oppnå intervju på hver utvalgt adresse. Er den person som oppsøkes fraværende eller vegrer å la seg intervju, oppsøkes ny adresse.

Ved en sammenligning av SSB's og NOI's undersøkelser, er det rimelig å regne utvalgte personer i NOI's opplegg som det ikke oppnås intervju med, som "frafall". Omfang og fordeling av dette fra-fallet er ikke kjent.

3.4. Andre feilkilder

Feil kan også oppstå i forbindelse med intervjuing, bearbeiding og publisering av materialet. En kjenner ikke til systematiske feil av denne typen i noen av de tre undersøkelsene. Det er heller ikke grunn til å tro at det er noen forskjell mellom NOI og SSB når det gjelder omfanget av slike feil. Feil av denne type vil som regel være av tilfeldig karakter og bare i liten grad påvirke resultatene.

Framstillingen foran viser at alle tre undersøkelser er beheftet med statistiske feil. Dette må en ta hensyn til ved sammenligning av resultater fra de ulike undersøkelser. Vi har ikke påvist så store forskjeller mellom opplegget av NOI-undersøkelsen og SSB-undersøkelsene at svarene på spørsmål fra de ulike undersøkelsene ikke kan sammenlignes.

Vi har tidligere pekt på at spørsmålet om oppgavegivernes syn på forskjellige utsagn om offentlige myndigheter hadde ulik formulering i SSB 1979/1985 og NOI 1985. I neste kapittel vil vi se på hvordan dette har slått ut i resultatene.

4. NOEN HOVEDRESULTATER

4.1. Holdninger til offentlige myndigheter

Tabell 8 viser den prosentvise fordeling av svarene på en rekke spørsmål om holdninger til offentlige myndigheter i SSB 1979, NOI 1985 og SSB 1985. I SSB-undersøkelsene skulle publikum vurdere 15 forskjellige utsagn, mens 7 av disse utsagnene gikk inn i NOI's undersøkelse.

Tabellen viser at andelen som valgte svaret Både-og, lå mellom 25 og 44 prosent for NOI 1985, mens de tilsvarende andelen for SSB 1985 lå mellom 8 og 13 prosent. Andelen som svarte Vet ikke var for NOI gjennomgående 1 prosent eller mindre, mens den for SSB varierte mellom 4 og 8 prosent. Andelen som svarte Både-og eller Vet ikke er imidlertid gjennomgående så mye høyere i NOI enn i SSB, at det har liten mening å sammenligne direkte andeler av personer som var enige eller uenige i de forskjellige utsagn.

Den lave andelen Vet ikke-svar i NOI kan tyde på at en del av oppgavegiverne som ikke visste hva de skulle svare, har valgt alternativet Både-og. Skillet mellom svaralternativene Vet ikke og Både-og i SSB, kan også være noe usikkert.

Tabell 8. Personer etter holdning til forskjellige utsagn om offentlige myndigheter. SSB 1979, NOI 1985 og SSB 1985. Prosent

Utsagn, undersøkelse	I alt	Helt enig	Nokså enig	Både og	Nokså uenig	Helt uenig	Vet ikke
a. Offentlige tjenestemenn er som regel hjelpsomme							
SSB 1979	100	36	41	12	5	2	4
NOI 1985	100	16	30	44	5	4	~
SSB 1985	100	27	48	13	5	2	5
b. Saksbehandlingen i offentlige kontorer er gjennomgående altfor sen og omstendelig							
SSB 1979	100	48	26	7	6	3	10
NOI 1985	100	46	22	28	3	1	1
SSB 1985	100	42	30	8	7	2	11
c. De aller fleste som arbeider i offentlige kontorer forsøker å gjøre en god jobb							
SSB 1979	100	40	39	11	4	2	4
NOI 1985	100	23	37	34	3	1	1
SSB 1985	100	39	39	12	4	2	4
d. Det sløses med penger og arbeidskraft i det offentlige							
SSB 1979	100	46	26	8	7	4	9
NOI 1985	100	36	20	32	6	5	1
SSB 1985	100	31	31	13	10	4	11
e. Folk ville ha det dårligere i Norge idag hvis det offentlige ikke hadde tilbudt så mange tjenester og ytelser							
SSB 1979	100	51	22	6	9	7	5
NOI 1985	100	35	25	25	9	5	1
SSB 1985	100	39	28	9	10	5	9
f. De offentlige myndigheter behandler ikke tilsvarende saker likt							
SSB 1979	100	30	27	7	9	4	23
SSB 1985	100	29	26	11	10	3	21
g. Det er som regel enkelt å vite hvem en skal henvende seg til i den offentlige forvaltning							
SSB 1979	100	16	13	7	29	30	5
NOI 1985	100	6	11	32	23	28	~
SSB 1985	100	13	15	8	28	31	5

Tabell 8. (forts.) Personer etter holdning til forskjellige utsagn om offentlige myndigheter.
SSB 1979, NOI 1985 og SSB 1985. Prosent

Utsagn, undersøkelse	I alt	Helt enig	Nokså enig	Både og	Nokså uenig	Helt uenig	Vet ikke
h. Mange norske politikere har lite kjennskap til de saker de er satt til å behandle							
SSB 1979	100	25	27	12	13	6	17
SSB 1985	100	18	30	15	15	6	16
i. Man får ofte forskjellige svar om samme sak fra forskjellige offentlige kontorer							
SSB 1979	100	38	25	5	6	3	23
SSB 1985	100	31	30	8	7	3	21
j. De offentlige myndighetene blander seg for mye opp i personlige og private forhold							
SSB 1979	100	29	20	7	17	13	14
SSB 1985	100	18	21	11	20	13	17
k. De som har slekt eller venner på et offentlig kontor, får gjerne bedre behandling enn andre							
SSB 1979	100	29	23	5	9	9	25
SSB 1985	100	24	26	9	11	9	21
l. Det er viktige felter av samfunnslivet der offentlige myndigheter burde ha sterkere innflytelse							
SSB 1979	100	24	22	6	17	15	16
SSB 1985	100	20	25	10	14	11	20
m. Det er et problem når man henvender seg til et offentlig kontor, at ingen vil ta ansvar for vedtakene							
SSB 1979	100	40	25	5	7	4	19
NOI 1985	100	33	27	29	7	3	1
SSB 1985	100	32	29	8	9	4	18
n. Man kan som regel stole på det politikerne sier							
SSB 1979	100	3	10	12	26	45	4
SSB 1985	100	2	11	17	29	38	3
o. Det offentlige burde begrense sin virksomhet slik at skattetrykket ble lavere							
SSB 1979	100	45	21	7	11	9	7
SSB 1985	100	24	25	10	18	12	11

4.1.1. Avvik mellom NOI 1985 og SSB 1985

Hvis en ikke tok hensyn til forskjellsbehandlingen av Både- og i SSB og NOI, ville en komme til at det hadde skjedd dramatiske endringer i holdningen til det offentlige fra 1979 til 1985. Andelen som var enig i at offentlige tjenestemenn som regel er hjelpsomme, gikk f.eks. ned fra 77 prosent i SSB 1979 til 46 prosent i NOI 1985 (tabell 8). Dette er imidlertid ikke noen reell nedgang. Mesteparten av forklaringen finner vi i at andelen som svarte Både enig og uening, samtidig økte fra 12 til 44 prosent. Undersøkelsen som SSB gjennomførte ca. et halvt år etter NOS's undersøkelse i 1985 bekrefter dette. I SSB 1985 var andelen som sa seg enig i at offentlige tjenestemenn som regel er hjelpsomme 75 prosent og andelen som svarte Både- og 13 prosent, dvs. praktisk talt ingen endring fra 1979 til 1985.

Vi vil ikke her diskutere hvilken av spørsmålsformuleringene, SSB's eller NOI's, som er best. Det kan bare fastslås at de er forskjellige, og at de to undersøkelsene i 1985 gir oss en god mulighet til å studere hvordan en tilsynelatende ubetydelig forskjell mellom spørsmålsformuleringene, virker inn på resultatene.

Vi er først og fremst interessert i å studere virkningen på svarsalternativene Helt enig, Nokså enig, Nokså uenig og Helt Uenig av forskjellsbehandlingen av Både- og i de to undersøkelsene. Svaralternativet Vet ikke ser også ut til å være brukt forskjellig i de to undersøkelsene, jf. kommentarene til tabell 8 under pkt. 4.1. Vi vil derfor holde både Vet ikke og Både- og utenfor og sammenlikne den relative fordelingen på svaralternativene enig og uenig i NOI 1985 og SSB 1985.

Resultatet av en slik beregning er gitt i tabell 9. Den viktigste årsak til avvik mellom fordelingene for NOI og SSB, antas å være forskjellsbehandlingen av Både og/ Vet ikke i de to undersøkelsene.

I og med at enig- og uenig-svarene i begge undersøkelsene er prosentvis fordelt med sum lik 100, vil summen av differansene (NOI - SSB) utgjøre null, det vil si at de positive og negative avvikene oppveier hverandre.

Tabell 9. Personer etter holdning til forskjellige utsagn om offentlige myndigheter når en ser bort fra personer som svarte Både- og Vet ikke. NOI 1985 og SSR 1985. Prosent

Utsagn, undersøkelse	I alt	Helt enig	Nokså enig	Nokså uenig	Helt uenig	Andel av alle svar
a. Offentlige tjenestemenn er som regel hjelpsomme						
NOI 1985	100	29	55	9	7	55
SSB 1985	100	33	59	6	2	82
NOI + SSB	100	+4	+4	3	5	+27
b. Saksbehandlingen i offentlige kontorer er gjennomgående altfor sen og omstendelig						
NOI 1985	100	64	31	4	1	72
SSB 1985	100	52	37	9	2	81
NOI + SSB	0	12	+6	+5	+1	+9
c. De aller fleste som arbeider i offentlige kontorer forsøker å gjøre en god jobb						
NOI 1985	100	36	58	5	2	64
SSB 1985	100	46	46	5	2	84
NOI + SSB	0	+10	12	0	0	+20
d. Det sløses med penger og arbeidskraft i det offentlige						
NOI 1985	100	54	30	9	7	67
SSB 1985	100	41	41	13	5	76
NOI + SSB	0	13	+11	+4	2	+9
e. Folk ville ha det dårligere i Norge idag hvis det offentlige ikke hadde tilbudt så mange tjenester og ytelser						
NOI 1985	100	47	34	12	7	74
SSB 1985	100	48	34	12	6	82
NOI + SSB	0	+1	0	0	1	+8
g. Det er som regel enkelt å vite hvem en skal henvende seg til i den offentlige forvaltning						
NOI 1985	100	9	16	34	41	68
SSB 1985	100	15	17	32	36	87
NOI + SSB	0	+6	+1	2	5	+19
m. Det er et problem når man henvender seg til et offentlig kontor, at ingen vil ta ansvar for vedtakene						
NOI 1985	100	47	39	10	4	70
SSB 1985	100	43	39	12	5	74
NOI + SSB	0	4	0	+2	+1	+4

Vi vil se på noen av resultatene i tabell 9 med utgangspunkt i forutsetningene som er nevnt foran. Utsagn a er en positiv uttalelse om at offentlige tjenestemenn som regel er hjelpsomme. Andelen som var helt eller nokså enig i dette utsagnet lå 8 prosent lavere i NOI enn i SSB, mens andelen som var nokså uenig eller helt uenig lå 8 prosentpoeng høyere. I dette spørsmålet gir altså NOI-undersøkelsen et mer negativt syn på den offentlige forvaltningen enn SSB-undersøkelsen.

Utsagn b er en negativ uttalelse som går ut på at saksbehandlingen i det offentlige er alt for sen og omstendelig: Nettovirkningen av forskjellig spørsmålsformulering i de to undersøkelsene er at andelen som svarer Helt enig i NOI øker med 12 poeng i forhold til SSB, mens Nokså enig går ned med 6 poeng, Nokså uenig ned med 5 og Helt uenig ned med ett poeng. Også her viser NOI-tallene en forskyvning mot en mer negativ holdning til den offentlige forvaltning i forhold til SSB-tallene.

Den samme tendensen finner vi i større eller mindre grad igjen i alle utsagnene i tabell 9. Gjennomgående viser NOI tallene en mer negativ holdning til offentlige myndigheter enn SSB-tallene, dvs. andelen som er enig i negative utsagn eller uenig i positive utsagn om offentlige myndigheter, er større i NOI enn i SSB.

Dette resultatet tyder på at forskjellsbehandlingen av Både- og /Vet ikke i de to undersøkelsene har påvirket resultatene, og at påvirkningen har skjedd i en bestemt retning. Sett i forhold til NOI-undersøkelsen ser det ut til at en del oppgavegivere som i utgangspunktet hadde et positivt syn på offentlige myndigheter, likevel valgte å svare Både- og når dette svaralternativet ble åpent presentert. De som i utgangspunktet hadde et negativt syn på offentlige myndigheter ser ikke ut til å ha benyttet seg av denne muligheten i samme grad. Sett i relasjon til SSB-undersøkelsen ser det ut at de som i utgangspunktet var usikre på hva de skulle svare, dels er kommet fram til et av svarene Både- eller Vet ikke, dels har valgt et av svarene Enig eller Uenig, og da hovedsaklig et svar som gir uttrykk for en positiv holdning til offentlige myndigheter.

Det er grunn til å tro at et positivt syn på offentlig virksomhet i langt større grad er sosialt akseptert i befolkningen enn et negativt syn. Dette kan være årsaken til at relativt små forskjeller i spørsmålsformulering kan føre til betydelige forskyvninger mellom positive svar, Både- og Vet ikke. De som har et negativt syn, ser ut til å ha et mer stabilt standpunkt og lar seg ikke i samme grad påvirke av forskjeller i spørsmålsformulering.

4.1.2. Endringer over tid, SSB 1979 - SSB 1985

Vi vil nedenfor se på endringer i publikums holdninger til det offentlige på grunnlag av SSB's undersøkelser i 1979 og 1985. I store trekk er disse undersøkelsene lagt opp på samme måte, men det er også forskjeller som en bør ta hensyn til ved tolkningen av utviklingstendensene.

Som uttrykk for endringer i publikums holdninger til det offentlige, kan vi f.eks. ta utgangspunkt i andeler som er enig eller uenig i utsagn om offentlige myndigheter.

Tabell 10. Andeler og endring i andeler som var enig eller uenig i forskjellige utsagn om offentlige myndigheter. SSB 1979 og SSB 1985. Prosent¹.

Utsagn	Enig			Uenig			Både- og /Vet ikke
	1979	1985	1985-1979	1979	1985	1985-1979	1985 - 1979
a. Offentlige tjenestemenn er som regel hjelpsomme ...	77	75	<u>+2</u>	7	7	0	2
b. Saksbehandlingen i offentlige kontorer er gjennomgående altfor sen og omstendelig	74	72	+2	9	9	<u>0</u>	2
c. De aller fleste som arbeider i offentlige kontorer forsøker å gjøre en god jobb	79	78	<u>+1</u>	6	6	0	1
d. Det sløses med penger og arbeidskraft i det offentlige	72	62	+10	11	14	<u>3</u>	7
e. Folk ville ha det dårligere i Norge idag hvis det offentlige ikke hadde tilbudt så mange tjenester og ytelser	73	67	<u>+6</u>	16	15	+1	7
f. De offentlige myndigheter behandler ikke tilsvarende saker likt	57	55	+2	13	13	<u>0</u>	2
g. Det er som regel enkelt å vite hvem en skal henvende seg til i den offentlige forvaltning	29	28	<u>+1</u>	59	59	0	1
h. Mange norske politikere har lite kjennskap til de saker de er satt til å behandle .	52	48	+4	19	21	<u>2</u>	2
i. Man får ofte forskjellige svar om samme sak fra forskjellige offentlige kontorer	63	61	+2	9	10	<u>1</u>	1
j. De offentlige myndighetene blander seg for mye opp i personlige og private forhold	49	39	+10	30	33	<u>3</u>	7

Tabell 10. (forts.). Andeler og endring i andeler som var enig eller uenig i forskjellige utsagn om offentlige myndigheter. SSB 1979 og SSB 1985. Prosent¹.

Utsagn	Enig			Uenig			Både- og /Vet ikke
	1979	1985	1985±1979	1979	1985	1985±1979	1985 ± 1979
k. De som har slekt eller venner på et offentlig kontor, får gjerne bedre behandling enn andre	52	50	+2	18	20	<u>2</u>	0
l. Det er viktige felter av samfunnslivet der offentlige myndigheter burde ha sterkere innflytelse	46	45	<u>+1</u>	32	25	+7	8
m. Det er et problem når man henvender seg til et offentlig kontor, at ingen vil ta ansvar for vedtakene	65	61	+4	11	13	<u>2</u>	2
n. Man kan som regel stole på det politikerne sier	13	13	<u>0</u>	71	67	+4	4
o. Det offentlige burde begrense sin virksomhet slik at skattetrykket ble lavere.....	6	49	+17	20	30	<u>10</u>	7
Sum avvik, 1985 - 1979			+64			11	53

¹ Tall som er understreket gjelder endring i andeler som er enig i positive utsagn og andeler som er uenig i negative utsagn om offentlige myndigheter.

I tabell 10 har vi stilt sammen andelen som var enig eller uenig i de forskjellige utsagnene i 1979 og 1985, og differansen mellom disse andelene i de to undersøkelsene. Tabellen viser også endringer i andelene som svarte Både- og eller Vet ikke fra 1979 til 1985.

Ser vi på de 15 utsagnene under ett, er det en gjennomgående tendens til at andelen som sier seg enig avtar mens andelen som svarer Både- og /Vet ikke øker. Dette gjelder både positive og negative utsagn. Den samme tendensen ble påvist i NOI 1985 men i langt sterkere grad, fordi svarmuligheten Både- og ble åpent presentert for oppgavegiverne i denne undersøkelsen.

Et enkelt mål for endringer i publikums holdninger generelt til offentlige myndigheter kan vi få ved å summere avvikere for de enkelte utsagnene. Dette innebærer at alle utsagn gis samme vekt i sammendraget.

Av de 15 utsagnene har vi vurdert 6 som positive i relasjon til offentlig virksomhet, 9 som negative. Fra 1979 til 1985 økte andelene som var enige i positive utsagn eller uenige i negative utsagn (tallene som er understreket i tabell 10) med tilsammen 12 prosentpoeng (0,8 poeng i gjennomsnitt pr. utsagn). Dette kan vi ta som indikasjon på en svak økning i publikums tiltro til det offentlige generelt sett, i perioden 1979 til 1985. Samtidig ble andelene som var uenige i positive utsagn eller enige i negative utsagn om det offentlige, redusert med 65 prosentpoeng (4,3 prosent pr. utsagn), det vil si en betydelig nedgang fra 1979 til 1985 i publikums motvilje mot offentlige myndigheter.

Det som i store trekk har skjedd med publikums holdninger til det offentlige fra 1979 til 1985, er altså at motviljen har avtatt betydelig, tiltroen har økt -om enn ganske svakt-, mens det har vært en betydelig økning i andelen som er usikre (dvs. de som svarte Både- og eller Vet ikke).

Når vi skal se på endringene for de enkelte utsagnene, er det viktig å ta hensyn til standardavviket på differensene. Hvis vi ser på observerte verdier mellom 10 og 90 prosent, vil endringstall på 3 prosentpoeng eller mindre ikke være utsagnskraftig forskjellig fra null med et sannsynlighetsnivå på 95 prosent (tabell 5).

Vi kan altså ikke ta endringstall på 1, 2 eller 3 prosent som uttrykk for faktiske endringer i publikums holdninger til offentlige myndigheter. Disse forskjellene kan like gjerne skyldes utvalgsvariansen i de to undersøkelsene. Konklusjonen for disse tilfellene blir at holdningene ikke har endret seg fra 1979 til 1985.

Tabell 10 viser at andelen som mener at det sløses med penger og arbeidskraft i det offentlige (pkt. d), gikk ned med 10 prosentpoeng, fra 72 prosent i 1979 til 62 prosent i 1985. På den annen side økte andelen som var uenig i påstanden med 3 prosentpoeng og Både- og/Vet ikke med 7.

Andelen som mener at vi ville ha det dårligere hvis det offentlige ikke hadde tilbudt så mange tjenester og ytelser (pkt. c) gikk imidlertid ned med 6 prosent, mens andelen som svarte Både- og eller vet ikke økte tilsvarende.

Det er en nedgang på 10 prosent i andelen som mener at det offentlige blander seg for mye opp i personlige og private forhold (pkt. j). Andelen som var uenig i påstanden økte med 3 prosent og Både- og/Vet ikke med 7 prosent.

Andelen som var enig i at det offentlige burde begrense sin virksomhet slik at skattetrykket ble lavere (pkt. o) gikk kraftig ned, fra 66 prosent i 1979 til 49 prosent i 1985, eller 17 prosentpoeng. Andelen som var uenig i påstanden økte med 10 prosentpoeng og Både- og/uoppgitt med 7 prosentpoeng.

Av de 15 utsagnene i tabell 10 er det altså 4 som viser klart utsagnskraftige endringer i svarfordelingen fra 1979 til 1985. Folk mener at det sløses mindre, at det skjer mindre innblanding i private forhold, og det er færre som mener at det offentlige burde begrense sin virksomhet. På den annen side er det færre som tror at vi ville hatt det dårligere uten offentlige tjenester.

Det er også en tendens til at tilliten til politikernes kunnskaper har økt (pkt. h) mens problemet med at ingen vil ta ansvar for vedtakene har avtatt (pkt. m). Disse endringene er på grensen til å være utsagnskraftige.

Når det gjelder de 9 øvrige utsagnene, er endringene små fra 1979 til 1985. De kan like gjerne være uttrykk for utvalgsvarians undersøkelsene i mellom som for en faktisk endring.

4.2. Søknader til offentlige kontorer i 1984 og 1985

Opprinnelig var tanken at dette spørsmålet i SSB 4. kv. 1985 (Se spørsmål 6 i vedlegg), skulle være sammenlignbart med et tilsvarende spørsmål i NOI mai 1985, som er gjengitt nedenfor.

144. VIS KORT

Har De i løpet av 1984 eller 1985 søkt et offentlig kontor i Deres bostedskommune om noen slik ytelse som er nevnt på dette kortet?

1. Ja
2. Nei |HOPP TIL 147|

145. VIS KORT

Hvilket eller hvilke av saksforholdene på kortet gjaldt søknaden?

AVMERK NEDENFOR SPM. 145

146. VIS KORT

Har De fått avslag på noen søknad, og i tilfelle hvilken eller hvilke?

AVMERK NEDENFOR SPM. 146

	<u>145</u> <u>Søk-</u> <u>naden</u> <u>gjaldt</u>	<u>146</u> <u>Av-</u> <u>slag</u>
Barnehageplass	1	1
Byggetillatelse	2	2
Økonomisk sosialhjelp	3	3
Trygd	4	4
Andre sosiale ytelser (hjemmehjelp, bostøtte, telefonstøtte, etc.)	5	5
Ytelser fra kultur eller fritidssektoren	6	6
Skattespørsmål	7	7
Andre ytelser/tillatelser	8	8
Nei, ikke avslag		a

Spørsmålene i de to undersøkelsene har en rekke likhetspunkter når det gjelder spørsmålsformulering og hvilke typer av ytelser søknadene gjelder. Men det er også vesentlige forskjeller:

- I NOI er det til innledning et filterspørsmål som utelukker personer som ikke har søkt et offentlig kontor om visse ytelser (oppført på et kort) for ytterligere utspørring. Dette innledningsspørsmålet er ikke med i SSB's undersøkelse
- I NOI er det spurt om hvilket eller hvilke av saksforholdene på kortet søknaden gjaldt, mens det i SSB er stilt spørsmål for hver ytelse: Har du søkt om barnehageplass---?, Har du søkt om byggetillatelse ---?, og så videre.
- I NOI ble det spurt om hvilken eller hvilke søknader som ble avslått, mens det i SSB ble stilt spørsmål om søknaden ble innvilget eller avslått, eventuelt om søknaden ennå ikke var avgjort.

De to første momentene som er nevnt ovenfor, skulle en tro ville føre til lavere antall søknader i NOI enn i SSB, mens det tredje momentet kanskje fører til en større andel avslag i NOI enn i SSB. SSB's undersøkelse ble gjennomført ca. 6 måneder etter NOI's, henholdsvis november og mai 1985. Med samme referanseperiode for spørsmålene (søknader i 1984 og 1985), skulle SSB's tall logisk sett ligge noe høyere enn NOI's tall.

Noen hovedresultater fra de to undersøkelsene er gitt i tabell 11. Resultatene for NOI er omregnet anslagsvis ut fra NOI's rapport, for å få sammenlignbare tall.

Ved vurdering av tallene for andel av søkere som fikk avslag, må en ta hensyn til at tallet på observasjoner er lite, stort sett mellom 30 og 150, men helt ned mot 10 når det gjelder ytelser fra kultur- og fritidssektoren. Standardavviket vil derfor være meget høyt. Eksempelvis varierer standardavviket når antall observasjoner er 50 mellom 4 og 12 prosentpoeng. Det samme vil ikke være tilfellet med tallene for andel som søkte. Disse bygger på totalt antall spurte, det vil si ca. 1000 personer i begge undersøkelser.

Forskjellen i andel som søkte mellom NOI 1985 og SSB 1985, er klart utsagnskraftig for 4 av de 8 typene av søknader som er spesifisert¹. Disse er understreket i tabell 11. SSB-tallene er betydelig større enn NOI-tallene, tildels mer enn dobbelt så store. Noe av forskjellen kan forklares av at referanseperioden i SSB 4.kvartal 1985 er ca. 25 prosent lengre enn i NOI mai 1985. Det er ikke realistisk å tro at hele forskjellen skyldes dette forholdet.

Tabell 11. Andel som i 1984 og 1985 sendte søknad om ytelser til forskjellige offentlige kontorer i bostedskommunen og resultatet av søknadene. Prosent. NOI 1985 og SSB 1985²

Type søknad	Andel av totalt antall spurte som søkte		Andel av søkere som fikk avslag	
	NOI	SSB	NOI	SSB
a. Barnehageplass	<u>7</u>	<u>11</u>	27	27
b. Byggetillatelse	<u>6</u>	<u>15</u>	6	8
c. Økonomisk sosialhjelp	3	4	25	19
d. Trygd	<u>5</u>	<u>13</u>	6	3
e. Andre sosiale ytelser	6	7	<u>44</u>	<u>18</u>
f. Ytelser fra kultur- og fritidssektoren	1	1	25	13
g. Skattespørsmål	<u>5</u>	<u>12</u>	12	21
h. Andre ytelser eller tillatelser .	4	5	23	15

² Tall som er understreket er utsagnskraftig forskjellige i NOI 1985 og SSB 1985.

I tillegg kommer forskjeller i oppleggene, som er nevnt foran, og som stort sett innebærer en mer detaljert utspørring i SSB's opplegg enn i NOI's. NOI's mer summariske opplegg fører sannsynligvis til for lave tall. Størst betydning har antakelig det innledende filterspørsmålet som utelukker en del personer, som ved nærmere ettertanke kanskje ville komme på at de likevel hadde sendt en søknad. Det kan også tenkes at SSB 1985 gir for høye tall ved at utspørringen blir for detaljert, slik at oppgavegiveren tar med henvendelser og kontakter med offentlige kontorer som egentlig ikke er søknader, eller tar med søknader som er sendt før begynnelsen av referanseperioden, dvs. før 1984.

¹ Forutsatt samme standardavvik i NOI 1985 som i SSB 1985.

INNLEDNING

Vi vil gjerne stille deg noen spørsmål om din kontakt med offentlige myndigheter. Vi tenker da på kontakt ved besøk, skriftlig eller over telefon. Med offentlige myndigheter mener vi alle kommunale, fylkeskommunale og statlige myndigheter, for eksempel Kommunekasse, Ligningskontor, Bygningsråd, Sosialkontor, Arbeidskontor, Televerket, Politiet, Trygdekontor og så videre.

*1. Hvor ofte har du som privatperson kontakt med offentlige myndigheter, vil du si at du har kontakt ofte, av og til, sjelden eller aldri?

	59		
4	☐	OFTE	9,5
3	☐	AV OG TIL	56,1
2	☐	SJELDEN	27,1
1	☐	ALDRI	7,4

*2. STILLES TIL IO MED INNTEKTSGIVENDE ARBEID SISTE UKE (SPM.7 I AKU =1) FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 4

Hvor ofte har du i din næringsvirksomhet eller ditt arbeid kontakt med offentlige myndigheter, vil du si at du har kontakt ofte, av og til, sjelden eller aldri?

	60		
4	☐	OFTE	29,9
3	☐	AV OG TIL	28,0
2	☐	SJELDEN	18,3
1	☐	ALDRI	23,8

3. Er du selv ansatt i en kommunal, fylkeskommunal eller statlig etat, eller arbeider du i privat virksomhet?

	61		
1	☐	KOMMUNE	13,7
2	☐	FYLKE	8,8
3	☐	STAT	11,7
4	☐	PRIVAT VIRKSOMHET	65,8

*4. Så følger et spørsmål om husholdningens kontakt med forskjellige offentlige myndigheter som privatpersoner i løpet av de siste tre årene.

SPØRSMÅLET TILPASSES ETTER OM IO ER ENSLIG ELLER DET ER FLERE PERSONER 16 ÅR ELLER ELDRE I HUSHOLDNINGEN:

Vi vil gjerne vite om du (og/eller noe annet medlem - 16 år eller eldre - i din husholdning som privatperson har tatt kontakt med forskjellige offentlige myndigheter i løpet av de siste tre årene.

	SVAR FOR IO SELV:		SVAR FOR ANDRE OVER 15 ÅR: (OM NØDVENDIG: Har andre i husholdningen tatt kontakt?)			Kol.
	JA	NEI	JA	NEI	VET IKKE	
	1	2	1	2	9	
LIGNINGSVESENET	43	57	36	55	9	62-63
FORTSETT: Har du (og/eller andre i husholdningen) tatt kontakt med Politimyndighet eller lensmann i løpet av de siste tre år?						
POLITIMYNDIGHET/LENSMANN	26	74	19	72	8	64-65
FORTSETT: Hva med						
- Arbeidskontor?	13	87	11	46	4	66-67
- Bilsakkyndige/Biltilsynet?	36	64	34	59	7	68-69
- Trygdevesenet?	36	64	29	64	7	70-71
- Offentlig helsevesen (sykehus, offentlig lege, helsesøster)?	64	36	60	35	5	72-73
- Skolemyndighetene?	25	75	26	68	6	74-75
- Bygnings- og reguleringsvesenet?	23	78	21	73	6	76-77
- Sosialvesenet?	11	89	8	86	6	78-79
- Televerket?	32	68	25	68	7	80-81
- Folkeregisteret?	19	81	17	75	7	82-83
- Tinglysingsvesenet?	19	81	16	78	6	84-85
- Forbrukerinstitusjoner?	3	97	4	89	7	86-87
- Elektrisitetsverket?	28	72	23	70	7	88-89
					9	
						90

*5. Jeg skal nå lese noen utsagn eller påstander om offentlige myndigheter som en iblant hører folk gi uttrykk for. Vil du for hvert utsagn jeg leser opp være så vennlig å si om du er: Helt enig, Nokså enig, Nokså uenig eller Helt uenig.

Den første påstanden lyder slik: Offentlige tjenestemenn er som regel hjelpsomme. Er du Helt enig, Nokså enig, Nokså uenig eller Helt uenig i denne påstanden?

"BÅDE- OG"-RUBRIKKEN BRUKES BARE I DE TILFELLE IO GIR SPESIELT UTTRYKK FOR Å VÆRE BÅDE ENIG OG UENIG ALT ETTER FORHOLDENE.

	HELT ENIG	NOKSÅ ENIG	BÅDE -OG	NOKSÅ UENIG	HELT UENIG	VET IKKE	Kol.
	1	2	3	4	5	9	
a. OFFENTLIGE TJENESTEMENN ER SOM REGEL HJELPSOMME	27	48	13	5	2	5	91
FORTSETT: Neste påstand lyder: Saksbehandlingen i offentlige kontorer er gjennomgående alt for sen og omstendelig. Er du Helt enig, Nokså enig, Nokså uenig, eller Helt uenig i denne påstanden?							
MERK AV SVARET							
b. SAKSBEHANDLINGEN I OFFENTLIGE KONTORER ER GJENNOMGÅENDE ALT FOR SEN OG OMSTENDELIG	42	31	8	7	2	12	92
Hva med følgende påstander (GJENTA OM NØDVENDIG: Er du Helt enig, Nokså enig, Nokså uenig, eller Helt uenig?):							
c. De aller fleste som arbeider i offentlige kontorer forsøker å gjøre en god jobb	39	39	12	4	2	5	93
d. Det sløses med penger og arbeidskraft i det offentlige	31	31	13	10	4	11	94
e. Folk ville ha det dårligere i Norge i dag hvis det offentlige ikke hadde tilbudt så mange tjenester og ytelser	39	28	9	10	5	9	95
f. De offentlige myndighetene behandler ikke tilsvarende saker likt	29	26	11	10	3	21	96
g. Det er som regel enkelt å vite hvem en skal henvende seg til i den offentlige forvaltningen ..	13	15	8	28	31	5	97
h. Mange norske politikere har lite kjennskap til de saker de er satt til å behandle	18	30	15	15	6	16	98
i. Man får ofte forskjellige svar om samme sak fra forskjellige offentlige kontorer	31	30	8	7	3	21	99
j. De offentlige myndighetene blander seg for mye opp i personlige og private forhold	18	21	11	21	13	17	100
k. De som har slekt eller venner på et offentlig kontor, får gjerne bedre behandling enn andre	24	26	9	11	10	21	101
l. Det er viktige felter av samfunnslivet der offentlige myndigheter burde ha sterkere innflytelse	20	25	10	14	11	20	102
m. Det er et problem når man henvender seg til et offentlig kontor, at ingen vil ta ansvar for vedtakene	32	29	8	9	4	18	103
n. Man kan som regel stole på det politikerne sier	2	11	17	29	38	4	104
o. Det offentlige burde begrense sin virksomhet slik at skattetrykket ble lavere	24	25	10	18	12	12	105

*6. Vi har tidligere spurt om noen i din husholdning har tatt kontakt med offentlige myndigheter i løpet av de siste tre årene. Nå følger noen spørsmål om du har sendt noen søknader til offentlige kontorer i din bostedskommune i løpet av 1984 eller 1985. Noen av spørsmålene har vi indirekte vært inne på tidligere, men vi ber om at du svarer likevel.

Har du søkt om barnehageplass i løpet av 1984 eller 1985, og i tilfelle ble søkanden innvilget eller avslått? KRYSS FOR "NEI" HVIS DET IKKE ER AKTUELT Å SØKE (F.EKS. INGEN BARN I BARNEHAGEALDER)

	HAR SØKT?		RESULTAT?			Kol.
	1	2	INN- VIL- GET	AV- SLÅTT	IKKE AV- GJORT	
a. BARNEHAGEPLASS	1	2	1	2	3	
	11		67	27	7	107
	Ja	Nei				
Har du søkt om byggetillatelse, og i tilfelle ble søknaden innvilget eller avslått?						
b. BYGGETILLATELSE	1	2				
	15		89	8	4	109
	Ja	Nei				
Hva med						
c. Økonomisk sosialhjelp	1	2				
	4		73	19	8	111
	Ja	Nei				
d. Trygd	1	2				
	13		83	3	14	113
	Ja	Nei				
e. Andre sosiale ytelser (hjemmehjelp, bostøtte, telefonstøtte etc.)	1	2				
	7		72	18	10	115
	Ja	Nei				
f. Ytelser fra kultur - eller fritidssektoren	1	2				
	1		81	13	6	117
	Ja	Nei				
g. Skattespørsmål	1	2				
	12		60	21	19	119
	Ja	Nei				
h. Andre ytelser eller tillatelser	1	2				
	5		69	15	16	121
	Ja	Nei				

7. Er du betalende medlem av et politisk parti?

	122		
1	15	JA	→ 8
2	85	NEI	→ 9

8. Har du noe verv, eller har du tidligere hatt verv innen partiet?

	123	
1	31	JA
2	69	NEI

9. Hvilket parti ville du stemme på hvis det var Stortingsvalg i morgen?

124-125

01	☐	32	DET NORSKE ARBEIDERPARTI (DNA)
02	☐	0	DET LIBERALE FOLKEPARTIET (DLF)
03	☐	2	FREMSKRITTPARTIET (FRP)
04	☐	19	HØYRE (H)
05	☐	5	KRISTELIG FOLKEPARTI (KRF)
06	☐	0	NORGES KOMMUNISTISKE PARTI (NKP)
07	☐	0	RØD VALGALLIANSE (RV/AKP(m-1))
08	☐	5	SENTERPARTIET (SP)
09	☐	5	SOSIALISTISK VENSTREPARTI (SV)
10	☐	1	VENSTRE (V)
11	☐	0	ANDRE, SOSIALISTISKE
12	☐	0	ANDRE, BORGERLIGE
13	☐	30	VET IKKE

10. Hvor stor var husholdningens samlede bruttoinntekt i 1984? Med bruttoinntekt mener vi samlet inntekt før eventuelle fradragposter og skatt.

LES OM NØDVENDIG OPP SVARALTERNATIVENE, OG MERK AV SVARET

126-127

00	☐	1	Ingen inntekt
01	☐	2	Under kr 35 000
02	☐	8	Kr 35 000 - 69 900
03	☐	10	Kr 70 000 - 99 900
04	☐	17	Kr 100 000 - 134 900
05	☐	15	Kr 135 000 - 169 900
06	☐	11	Kr 170 000 - 199 900
07	☐	10	Kr 200 000 - 234 900
08	☐	7	Kr 235 000 - 269 900
09	☐	9	Kr 270 000 og over
10	☐	11	Uoppgitt

11. Hvilken allmennutdanning har du fullført?

KRYSS AV BARE FOR DEN HØYESTE ALLMENNUTDANNING IO HAR FULLFØRT

128

1	☐	30	7-ÅRIG FOLKESKOLE ELLER KORTERE
2	☐	10	1-ÅRIG FRAMHALDS- ELLER FORTSETTELSESSKOLE
3	☐	3	2-ÅRIG FRAMHALDS- ELLER FORTSETTELSESSKOLE
4	☐	19	9-ÅRIG GRUNNSKOLE (EVT. 10. FRIVILLIGE ÅR)
5	☐	4	FOLKEHØGSKOLE (UNGDOMS- ELLER FYLKESKOLE), FØRSTE ÅRS KURS
6	☐	11	REAL- ELLER MIDDELSKOLE
7	☐	2	FOLKEHØGSKOLE, ANDRE ÅRS KURS
8	☐	21	ARTIUM ELLER EKSAMEN VED ØKONOMISK GYMNAS
9	☐	0	UOPPGITT ELLER INGEN ALLMENNUTDANNING

12. Hvor mange år har du gått på skole alt i alt, medregnet alle former for yrkesutdanning?

129

1	☐	21	7 ÅR ELLER MINDRE
2	☐	34	8-10 ÅR
3	☐	31	11-14 ÅR
4	☐	14	15 ÅR ELLER MER